

פרשת האזינו

הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְרָה (ל"ב,א)

בספר "תורת הפרשה" הביא שהמילה "השמים" רומז לתמידי חכמים העוסקים במלאכת שמים, והמילה "הארץ" לאנשים הפשוטים העוסקים בעניני הארץ. כשנותנים מוסר בפני תלמידי חכמים צריך לדבר בפניה דברים קשים כיוון שהתביעה מהם גדולה יותר לפי רום מעלתם, ואילו בעת מתן מוסר בפני אנשים פשוטים צריך לדבר בנועם ובנחת שלא יבעטו חלילה בדברי התוכחה.

לכן לגבי תלמידי חכמים נאמר האזינו השמים ואדברה, דיבור לשון קשה ולגבי המון העם תשמע הארץ אמרי פי, אמירה לשון רכה. בספר "אמרי פי" הביא שבעניני שמים צריך לדבר בתקיפות וללא מורא, ואילו בדברי הנוגעים לעניני הארץ, לדבר ברכות ובנועם.

הָאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְאֲדַבְרָה (ל"ב,א)

מסופר על הגאון רבי יוסף דב סלובייצ'יק מבריסק שנשאל פעם אודות ההבדל במספר הפסוקים בשירת האזינו שהוא ארבעים ושלושה פסוקים, לעומת שירת הים המונה רק שמונה עשר פסוקים ועוד קצרה ממנו שירת "הבאר" ששרו בני ישראל במדבר ומונה רק ארבעה פסוקים. השיב הגאון בבדיחות הדעת: רבים מכירים בוודאי את הפתגם הידוע, הרבי לבדו יודע הרבה מאד, הרבי עם התלמידים גם כן יודעים לא מעט, ואילו התלמידים לבדם אינם יודעים אלא מעט מאד..

לכן שירת "הבאר" שאמרו בני ישראל לבדם ללא משה רבנו מונה רק 4 פסוקים, שירת הים ששרו אותה בני ישראל יחד עם משה רבם מונה כבר יותר ואילו שירת האזינו שאמר אותה לבד משה רבנו מונה יותר מכולם.

כִּי שֵׁם ד' אֶקְרָא הָבוּ גִדְל לְאַלְקִינוּ (ל"ב,ג)

מנין לברכת התורה לפניה מן התורה? שנאמר כי שם ד' אקרא הבו גודל לאלוקינו. ולמדנו ברכת התורה לאחריה מקל וחומר מברכת המזון. וברכת המזון לפניה מקל וחומר ומברכת התורה (ברכות כ"א)

שואל החתם סופר מה הטעם כתבה תורה ברכת המזון לאחר הסעודה ואילו לפניה אנו לומדים מקל וחומר

וברכת התורה לאחריה לומדים מקל וחומר של ברכת המזון? ומשיב שמפני שבסעודה אין אדם נהנה אלא כשהוא רעב, אבל אחרי שאכל כדי שביעתו שוב אינו תאב לאוכל. לפיכך כתבה התורה חיוב בהמ"ז לאחר הסעודה, כי מעתה נבין מקל וחומר שלפני הסעודה שהוא תאב לאכול ודאי שיש לברך.

ואילו בדברי תורה הדברים הפוכים. לפני הלימוד טרם הרגיש האדם את הטעם וההנאה שבלמוד, וככל שמרבה ללמוד בה מרגיש חותר ויותר את התענוג העלאי. לפיכך כתבה התורה חיוב ברכת התורה לפני הלימוד, כי מעתה נבין ונלמד מקל וחומר שלאחר הלימוד ודאי שיש לברך.

הַצֹּר תָּמִים פְּעֻלוּ כִּי כָל דְּרָכָיו מְשֻׁפָּט, א-ל אֱמוּנָה וְאֵין עֹל צְדִיק וְיִשָּׁר הוּא (ל"ב,ד)

פסוק זה נאמר ע"י משה רבנו בפתח השירה בתור "דוגמה אישית". משה רבנו משמיע פסוק זה מליבו הכואב לאחר שכל תפילותיו ותחנוניו בפני השי"ת להכנס לארץ, לא נענו וכעת הוא חושף את הסיבה. אומר

המדורש אמר משה לקב"ה "ריבונו של עולם, עצמותיו של יוסף נכנסות לארץ, ואני איני נכנס לארץ?" (מדורש רבה דברים ב, ה). טענה לכאורה לגיטימית, שכן משה רבנו חניך את העם לאהבת הארץ ולכסוף להכנס אליה אז מילא נגזר עליו למות במדבר אבל למה שלא יזכה להקבר בארץ? על טענה זו משיב לו הקב"ה: "מי שהודה בארצו, נקבר בארץ, ומי שלא הודה בארצו, לא נקבר בארצו" (שם).

באור, יוסף מעולם לא הכחש את היותו עברי, גם בשעה שנקרא אל פרעה: "כי גנבתי מארץ העברים". ואילו משה בעת שהציל את בנות יתרו מידם של הרועים, לא מחה כשהוצג בפני יתרו בשם "איש מצרי". הרי לנו הפער העצום בין הבנת האדם הסובייקטיבית, אפילו אדם נעלה כמשה רבנו, לבין מידת הדין האלוקית האובייקטיבית. הגיונו של אדם אינו סוף פסוק, יש גבוה מעל גבוה. אי ידיעת התשובה אינה הוכחה, התשובה קיימת רק שהיא בדרגה רוחנית יותר גבוהה שלא תמיד השכל שלנו יודע להשיגה.

מי שחש משה רבנו את הדברים על בשרו, הצדיק עליו את הדין, ואף הציב את הפסוק בראש מגילת היסורין של שירת האזינו. **פרשה ופירה**

"כִּי דֹר תִּהְיֶה הַמָּה בָּנִים וְלֹא אֱמוּנָה בָּם" (ל"ב,כ)

סיפר הרב שלום מאיר וולך שליט"א, לפני שהתמנה כמנהיג עדה, התפרנס הרבי מפשיסחא זצ"ל ממסחר בעיר הנמל דאנציג. באחת הפעמים התאחסן באחסניה יהודית, אבל רוחות ההשכלה כבר חדרו לעיר ובעלי האחסניה נסחפו בהם. השהיה שם היתה למורת רוחו והשתדל לקצרה ככל שניתן..

ליל שבת אחד בעת ששהה באחסניה, נגמר היין והיו צריכים להביא יין מהמרתף. קרא בעל האחסניה היהודי למשרת הגוי לרדת איתו למרתף ולהביא יין. המשרת ירד למרתף, ומאחוריו הלך בעל האחסניה שהחזיק הנר בגלל החשכה ששרה במרתף ובעודם עולים מהמרתף, המשרת הגוי עם היין בידו ובעל הבית עם הנר בידו, קרא עליהם הרבי "עכשו הבנתי את המושג דור תהפכות. אילו הגוי היה מחזיק את הנר מחשש חילול שבת של היהודי, ואת היין היה נשוא היהודי מחשש יין נסך הכל היה כשורה, משהתחלפו בתפקידים, התהפכו היוצרות".

"כִּי גוֹי אֲבִד עֲצוֹת הַמָּה וְאֵין בָּהֶם תְּבוּנָה" (ל"ב,כח)

אם "אובד עצות המה", שואל הגה"ק החיד"א בספרו "נחל קדומים", מה טעם להוסיף את ההמשך שלכאורה מיותר "ואין בהם תבונה"?

חז"ל מספרים במסכת מגילה (יב:): כאשר מיאנה ושתי לבוא כדבר המלך אחשוורוש וחמתו בערה בו, שלח לחכמי ישראל שיפסקו את דינה. חכמי הסנהדרין הרהרו בדבר ושמרו את לבם לכך שבכל פסק דין שיוציאו יימצאו ניזוקים. שכן אם יצדיקו את אחשוורוש ויהרוג אותה - לאחר שיתפכח מיינו יכעס עליהם; וכן אם יצדיקו את ושתי ויוציאו את דינה לזכות - יכעס עליהם אחשוורוש שלא חשו מספיק לכבודו. נמנו וגמרו להשיב לו תשובה מתחמקת וענו שמיום שנחרב בית המקדש וגלו מארץ ישראל, ניטלה מהם היכולת לדון בדיני נפשות ולכן למרות רצונם העז לעזור למלך, אין הם יכולים לפסוק בדין זה.

מבאר החיד"א שלעתים כאשר האדם נמנע מתשובה ומציג עצמו כאובד עצות, הרי שדווקא כאן טמונה חכמתו. דבר זה רצתה התורה לשלול כדי שנבין היטב את הכוונה, והוסיפה "ואין בהם תבונה".

אנשים רגילה. "במקומות מסוימים המדינה צריכה דווקא אנשים עם ראש קרימינאלי, עם יכולת לשקר, להעמיד פנים, ואפילו לאנשים נטולי מצפון ורגשות חרטה. אנחנו מתעסקים עם חיות", אמר, "לפעמים צריך לגייס בני אדם הוא סיפר כי עמדה בפני אחי הברירה אם להיות שנים רבות בכלא או לשרת, והוא בחר לשרת. "איננו חושבים שהוא עשה זאת ממניעים אידיאולוגיים. הוא לא חשב בכיוונים כאלה, אבל הוא עשה עבודה טובה. אולי הכי טובה שעשה סוכן כלשהו בעשרות השנים האחרונות. לא קל להפעיל אנשים כאלה", אמר האיש להורי, "תמיד צריך לפחד שהם יעברו צד וימכרו את המדינה תמורת נזיד עדשים. אבל אין ברירה, פשוט צריכים אותם. אנשים נורמטיביים לא עושים דברים שהוא יכול היה לעשות, ובסופו של דבר, לפחות בנקודה הזו, הוא היה נאמן עד הסוף והביא תועלת רבה לעמו".

בטקס צנוע, הורי קיבלו עיטור גבוה ביותר שהוענק לאחי לאחר מותו. אבי שקל אם בכלל ללכת לקחת את העיטור, שהיה שווה בעינו כקליפת השום, אך משהו בתוכו גרם לו ללכת בכל זאת, כדי להרגיש שבנו בסופו של דבר הועיל לציבור, אם לא בחייו - לפחות במותו. על פי חשיבות העיטור ניתן להסיק שאחי הציל הרבה יותר מחיים של אנשים בודדים. העובדה שעד היום לא פורסם שמו ולא תמונתו, ואין לנו שום מושג באיזו מדינה פעל כל כך הרבה שנים, מעידה כי ככל הנראה מדובר בדברים הנוגעים לגורלה של המדינה.

* * *

אני מרשה לעצמי לכתוב את הסיפור גם בגלל השנים הרבות שעברו וגם כדי להעביר מסר גדול: שאין אדם שאין בו חפץ ותועלת. כידוע, במדרש שוחר טוב מובא, שאמר דוד לפני הקב"ה: ריבונו של עולם, כל מה שעשית בעולמך יפה מן הכל, חוץ מהשטות. מה הנאה יש בשטות? אדם מהלך בשוק וקורע את בגדיו והתניקות משחקים ורצים אחריו, והעם משחקים לפניו. וכי זה נאה לפניך? אמר לו הקב"ה לדוד: דוד, על שטות אתה קורא תיגר? חייך שתצטרך לו.

ואכן, כשבא דוד אל גת, באו אצל אכיש מלכם המכונה אבימלך ואמרו לו: נהרוג את דוד שהרג את אחינו גלית. בראות דוד את גודל הסכנה הצפויה לו, במיוחד כאשר חרב גלית הייתה מצויה עמו, החליט ל"שנות את טעמו" ולהשתמש בשיגעון מדומה כדי להיחלץ מצרתו. "וַיִּתְהַלֵּל בְּיָדָם" והיה דוד כותב על הדלתות: אכיש מלך גת חייב לי מאה ריבוא ואשתו חמישים, והיה מוריד את רירו אל זקנו ומתנהג כשוטה.

אמר להם אכיש: "חסר משגעים אני, כי הבאתם את זה להשתגע עלי?" וגרשוהו. באותה שעה שמח דוד שמחה גדולה, שיש שטות בעולם ואז כתב את המזמור: "לְדוֹד בְּשׂוֹתוֹ אֵת טַעְמוֹ לִפְנֵי אֲבִימֶלֶךְ וַיִּגְרְשׂוּהוּ וַיִּלָּךְ" (תהלים ל"ד).

אנשים רבים שואלים לשם מה ברא אלוקים אנשים שלכאורה מביאים רעה אל העולם, והשאלות הללו מתגברות פי כמה ברמה האישית, כאשר אדם נושא עינו אל הבורא ושואל: "מדוע ולמה".

הסיפור שסיפרתי כאן הוא עוד הוכחה לכך, שלכל יצירה שיצר הקב"ה יש מטרה, לטוב לרע ולכל מה שביניהם.

(אנשים מספרים על עצמם 8, חיים ולדר)

ומשתמשים בכל הכלים שיש ברשותם כדי להשיג את מבוקשם, בלי להתחשב במוסריות או בחוק. זה פשוט לא מעניין אותם.

אני זוכר את הרגע שבו הייתי צריך לומר להורי שלבן שלהם אין שום תקנה. איני מאחל לאיש להיתקל בפנים מיוסרות של הורים שנאלצים להפנים - ולעולם אינם מצליחים - שאין שום דבר שיכול לעזור לילד שלהם. אולי אנצל את ההזדמנות ואספר לקוראים מהי הפרעת אישיות אנטי-סוציאלית. מדובר בהפרעה שסובלים ממנה 3% אחוז מהגברים ו-1% מהנשים הסימנים בקצרה הם:

1. רמאות, שקרים חוזרים וניצול אנשים אחרים לרווח או להגנה אישיים.
2. חוסר שקט, תזזיתיות, "פתיל קצר" ואגרסיביות.
3. הסתבכות בסכסוכים אלימים ובמקרי תקיפה.
4. לקיחת סיכונים תוך התעלמות מביטחונם האישי ומביטחונם של אחרים.
5. חוסר אחריות עקב.
6. היעדר תחושת חרטה.
7. ביצוע תכופ של מעשים שיכולים להוות עילה למעצר.

מעולם לא האמנתי שיש משהו שקשה להשלים אתו יותר ממותו, אך זה בדיוק מה שהרגשנו כאשר אני ומשפחתי נאלצנו להשלים עם העובדה שיש לנו אח פושע. וכאן באו עשר שנים של חרפה עצומה, הסתבכויות ואפילו מאסרים. למעשה, הוא די התנתק מהמשפחה, אך הכל ידעו את האמת, ואנחנו היינו צריכים לחיות עם הבושה ולהתמודד איתה. ויום אחד הוא נעלם. כשאני אומר נעלם, זה אומר נעלם. אבי ניסה לברר מה עלה בגורלו, אך כאילו בלעה אותו האדמה. לאחר מספר חודשים פנה אבי למשטרה. השוטרים לא בדיוק ידעו מה לומר לו. "הוא כבר קרוב לגיל 30", אמרו, "הוא כבר ילד גדול. אם החליט להיעלם - זו זכותו".

אבי שאל: "אולי מישהו עשה לו משהו?" והשוטרים לא נראו כל כך מודאגים מהאפשרות הזו. להפך.

עשר שנים עברו. לא שמענו ממנו, לא שמענו עליו. הוא שקע בתהום הנשייה. ויום אחד נקראו הורי לפגישה. המפגש נקבע בתל אביב. נאמר להם שזה משהו סודי הקשור אליהם, שהם לא צריכים לדאוג, אך חייבים להגיע בתוך שעות. הם הגיעו. המתינו להם מספר אנשים בלבוש אזרחי והודיעו להם כי בנם נפל במסגרת שירות ביטחון. הם לא הרחיבו בנושא, רק הדגישו שאחי שירת בשנים האחרונות את המדינה במשימות עלומות ומסוכנות עד מאד, והוא מצא את מותו במדינת אויב שאין למדינת ישראל יחסים דיפלומטיים איתה.

הוריי הוזהרו שלא לפרסם את הדבר, וגם נתנו להם "סיפור כיסוי" מתקבל על הדעת. נאמר להם כי הם זכאים לקצבה הגונה, וכי בנם נפל כגיבור ויש לו חלק בהצלת חיים ממש של כל אזרחי המדינה. לא פחות.

נערכה הלוויה צנועה. רק המשפחה נכחה בה. הוא הובא לקבר ישראל, עירי ובודד. לא שאלנו הרבה שאלות, רק נאמר לנו שהוא היה בצבא ונהרג שם. שום דבר לא פורסם בתקשורת. הוריי התעקשו לדעת פרטים, אך לא קיבלו את מבוקשם. נפגש אתם קצין בכיר שסיפר להם כי העולם החשאי והאפל של סוכנויות הביטחון (הכוונה כנראה למוסד או לש"ב) זקוק לפעמים דווקא לאלה שאין להם שום מקום בחברת

אני בן למשפחה גדולה, חשובה וטובה. יש בינינו רבנים ותלמידי חכמים רבים. המשפחה כולה מונה למעלה מאלף נפשות המורכבות מאבי ומאחי, שכל אחד מהם הקים משפחה ברוכת ילדים, מעל לעשר נפשות בלעה"ר.

גם משפחתנו מנתה מספר דו-ספרתי של ילדים. גדלנו באווירה של קדושה. לא היו לנו שום מושגים חיצוניים, אפילו עיתון לא נכנס לביתנו. היה רק חינוך לתורה, לתפילה וליראת שמים, והחינוך הזה הוכיח את עצמו. אבל ילד אחד מתוך המספר הדו-ספרתי שהיה לנו - יצא לתרבות רעה.

אני זוכר איך הכול התחיל. הייתי בוגר ממנו במספר שנים. הוא היה ילד שעשה בעיות בתלמוד התורה, נזרק הרבה, התקוטט, האשים את כולם. דווקא ההורים שלי הלכו אחריו ביד רכה, ניסו להתעלם מהבעיות שלו ולראות בו את החיובי. אני זוכר את הפעם הראשונה שהבנו שהוא אינו סתם ילד שובב. היה זה כאשר לילדי כיתתו החלו להיעלם חפצים וכספים. כולם זיכרו על זה, עד שיום אחד תפסו מישהו 'על חם' המישהו הזה היה אחי.

הוא לא דרך שוב בתלמוד התורה שלנו. הוא עבר למקום לימודים אחר. הוא לא שרד בתלמוד התורה השני יותר מחודשים ספורים, בין השאר כי נהג לברוח, להסתובב עם ילדים בעייתיים, לגנוב מקיסקים ולהתעלל בבעלי חיים. איש לא הבין מה הסיפור שלו. הוא לא סבל בבית שלנו, איש לא פגע בו, לא הייתה אווירה של לחץ אלא של טוב וחסד. אבל הוא - היה בו כמו כוח הרסני פנימי שפעל במלוא העוצמה.

בכיתה ח' הוא נעלם למספר ימים, ולהורי לא הייתה ברירה אלא להזעיק משטרה, עם כל הבושה שבדבר. חיפשו ומצאו אותו ישן על חוף הים. כבר אז אמרו אחד השוטרים לאבי: "תראה, אדוני, לא נעים לי לומר לך, אבל ממה שאני יודע על ילדים - הילד הזה הולך בכיוון ברור ביותר של עבריינות".

אחי הפך לנער. בתקופה הזו נפרצו כל הגבולות. הוא הפך לאלים וגנב, השתתף בקטטות והתחבר לטיפוסים שליליים ביותר. היו ניסיונות רבים לשקמו. אני זוכר תקופות ששב לכובע, לחליפה ואפילו לשיבה. זה היה מחזיק מעמד חודשיים או שלושה, ולפתע הוא היה עושה מעשה שמזעזע את כל הסביבה.

באחת ההזדמנויות הוא החזיק מעמד חצי שנה בשיבה, וביום אחד בהיר, יותר נכון לילה אחד כהה, רוקן את כל הארונות של כל תלמידי הישיבה מכסף ומחפצים בעלי ערך, ונעלם למספר חודשים. כשמצאו אותו, זה היה על חוף הים בעיר דרומית. הוא גידל תלתלים עד הכתפיים, זרק את הכיפה ולא יכולת לחשוב שיש קשר בינו ובין משפחה חרדית של תלמידי חכמים ובני ישיבות.

בתקופה הזו הסביר איש מקצוע להורי שלאחי יש מוח קרימינאלי, והוא בעל הפרעת אישיות אנטי-סוציאלית. בקיצור, פושע מועד.

בפעם הראשונה בחיי נודע לי שיש דבר כזה - בן אדם שאין שום תרופה למכתו. לא טיפול פסיכולוגי ולא כדורים פסיכיאטרים, לא אשפוז ואפילו לא בית כלא. ככל שקראתי והתעמקתי בדבר נודע לי, שאכן יש אחוז מהאוכלוסייה, בעלי הפרעה שאינה ניתנת לתיקון. אנשים אלה, כך מסתבר, אינם יכולים להתמיד בשום מקום עבודה, אינם יכולים להקים משפחה, ואם כן, אינם מצליחים לשמור עליה, הם מתנתקים ממשפחתם, מסתבכים עם החוק שוב ושוב